Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIK GENERALNEJ
JULIANE KOKOTT
przedstawiona w dniu 26 września 2024 r.[1]

Sprawa C-393/23

Athenian Brewery SA,
Heineken NV
przeciwko
Macedonian Thrace Brewery SA

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych – Jurysdykcja w sprawach cywilnych i handlowych – Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012 – Jurysdykcja szczególna – Artykuł 8 pkt 1 – Wielość pozwanych – Ścisła więź – Artykuł 102 TFUE – Pojęcie przedsiębiorstwa – Spółka dominująca i spółka zależna – Naruszenie popełnione przez spółkę zależną – Domniemanie decydującego wpływu wywieranego przez spółkę dominującą – Odpowiedzialność solidarna – Decyzja krajowego organu ochrony konkurencji – Powództwa o odszkodowanie typu *follow-on*

I. Wstęp

1. Czy osoba poszkodowana w wyniku naruszenia reguł konkurencji może pozwać spółkę, która dopuściła się naruszenia, w miejscu siedziby jej spółki dominującej w innym państwie członkowskim? Takie jest w istocie pytanie postawione w niniejszym odesłaniu prejudycjalnym.

2. Daje to Trybunałowi możliwość rozwinięcia jego orzecznictwa dotyczącego zakresu jurysdykcji szczególnej opartej na powiązaniu spraw przewidzianej w art. 8 pkt 1 rozporządzenia (UE) nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (zwanego dalej „rozporządzeniem Bruksela Ia”)[2] w kontekście powództw o odszkodowanie za naruszenie unijnego prawa konkurencji (*private enforcement*). W sprawie CDC Hydrogen Peroxide[3] Trybunał orzekł już, że ta szczególna jurysdykcja umożliwia pozwanie kilku uczestników kartelu naruszającego art. 101 TFUE w miejscu siedziby jednego z nich, jeżeli ich udział został wcześniej wiążąco stwierdzony w decyzji Komisji (tzw. powództwa o odszkodowanie typu *follow-on*).

1 Język oryginału: niemiecki.

2 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2012 r. (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

3 Wyrok z dnia 21 maja 2015 r. (C-352/13, ECLI:EU:C:2015:335).

3. W niniejszej sprawie chodzi natomiast o to, czy spółka (zależna), która zgodnie z decyzją krajowego organu ochrony konkurencji nadużyła pozycji dominującej w rozumieniu art. 102 TFUE, może zostać pozwana wraz ze swoją spółką dominującą w miejscu siedziby tej spółki dominującej, które znajduje się w państwie członkowskim (w niniejszym przypadku w Niderlandach) innym niż państwo członkowskie siedziby spółki zależnej (w niniejszym przypadku w Grecji).

4. W tym kontekście sąd odsyłający pragnie dowiedzieć się, w jakim zakresie orzecznictwo dotyczące występującego w art. 101 i 102 TFUE pojęcia przedsiębiorstwa oraz przypisania odpowiedzialności w ramach jednostki gospodarczej ma wpływ na podział jurysdykcji na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia. W orzecznictwie tym Trybunał uznał bowiem wzruszalne domniemanie, zgodnie z którym spółka dominująca wywiera decydujący wpływ na działalność gospodarczą spółki zależnej, jeżeli posiada ona (prawie) 100 % udziałów w kapitale swej spółki zależnej (zwane dalej „domniemaniem kontroli"), tak że można przypisać jej naruszenie popełnione przez spółkę zależną i pociągnąć je do odpowiedzialności solidarnej [4].

II. Ramy prawne

A. Rozporządzenie Bruksela Ia

5. Motywy 15, 16 i 21 rozporządzenia Bruksela Ia brzmią następująco:

„(15) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i opierać się na zasadzie, że jurysdykcję w ogólności mają sądy miejsca zamieszkania pozwanego. Tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub autonomię stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.

(16) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Istnienie ścisłego związku powinno zagwarantować pewność prawną oraz uniknięcie możliwości pozywania pozwanego przed sąd państwa członkowskiego, którego pozwany nie mógł rozsądnie przewidzieć. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza w przypadku sporów dotyczących zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia.

[…]

(21) W interesie zgodnego sprawowania wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań i zapewnić, aby w różnych państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym

[4] Wyrok z dnia 10 września 2009 r., Akzo Nobeli in./Komisja (C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 54 i nast.).

z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Do celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie".

6. Artykuł 4 ust. 1 rozporządzenia Bruksela Ia brzmi następująco:

„1. Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego".

7. Artykuł 5 ust. 1 rozporządzenia Bruksela Ia brzmi następująco:

„Osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami ustanowionymi w sekcjach 2–7 niniejszego rozdziału".

8. Artykuł 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia reguluje szczególną jurysdykcję międzynarodową:

„Osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może zostać pozwana również:

1) jeżeli pozywa się łącznie kilka osób – przed sąd miejsca, w którym ma miejsce zamieszkania jeden z pozwanych, o ile między sprawami istnieje tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń;

[…]".

B. Rozporządzenie nr 1/2003

9. Artykuł 16 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 [WE] [5] brzmi następująco:

„Jeżeli krajowe sądy orzekają w sprawie porozumień, decyzji lub praktyk na mocy art. 81 lub 82 traktatu, które są już przedmiotem decyzji Komisji, nie mogą wydawać decyzji sprzecznych z decyzją wydaną przez Komisję. Sądy muszą również unikać wydawania decyzji pozostających w sprzeczności z decyzją rozważaną przez Komisję w trakcie postępowania, które Komisja wszczęła. W tym celu sąd krajowy może rozważyć, czy konieczne jest zawieszenie toczącego się postępowania. Obowiązek ten pozostaje bez uszczerbku dla praw i obowiązków wynikających z art. 234 traktatu".

[5] Rozporządzenie Rady z dnia 16 grudnia 2002 r. (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

C. Dyrektywa 2014/104

10. Artykuł 2 pkt 2 i 3 dyrektywy 2014/104/UE w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego[6] definiuje pojęcia „sprawcy naruszenia" i „krajowego prawa konkurencji" w następujący sposób:

„Do celów niniejszej dyrektywy zastosowanie mają następujące definicje:

[…]

2. »sprawca naruszenia« oznacza przedsiębiorstwo lub związek przedsiębiorstw, które dokonały naruszenia prawa konkurencji;

3. »krajowe prawo konkurencji« oznacza przepisy prawa krajowego, których cel jest zasadniczo identyczny z celem art. 101 i 102 TFUE i które stosuje się do tej samej sprawy i równolegle z unijnym prawem konkurencji na mocy art. 3 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1/2003, z wyłączeniem przepisów prawa krajowego, które nakładają kary na osoby fizyczne, chyba że takie kary są sposobem egzekwowania reguł konkurencji mających zastosowanie do przedsiębiorstw;

[…]".

11. Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 2014/104 dotyczy prawa do pełnego odszkodowania:

„Państwa członkowskie zapewniają, by każda osoba fizyczna lub prawna, która poniosła szkodę wynikającą z naruszenia prawa konkurencji, mogła dochodzić i uzyskać pełne odszkodowanie z tytuły tej szkody".

12. Artykuł 9 dyrektywy 2014/104 dotyczy skutków rozstrzygnąć krajowych organów ochrony konkurencji:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, by naruszenie prawa konkurencji stwierdzone w ostatecznym rozstrzygnięciu krajowego organu ochrony konkurencji lub sądu odwoławczego było uznawane za dowiedzione w sposób niezbity do celów powództwa o odszkodowanie wytaczanego przed ich sąd krajowy na mocy art. 101 lub 102 TFUE lub na mocy krajowego prawa konkurencji.

2. Państwa członkowskie zapewniają, by ostateczne rozstrzygnięcie, o którym mowa w ust. 1, wydane w innym państwie członkowskim mogło – zgodnie z prawem krajowym – być przedstawiane przed ich sądami krajowymi co najmniej jako domniemanie faktyczne, że nastąpiło naruszenie prawa konkurencji, oraz w odpowiednim przypadku mogło być oceniane wraz z innymi dowodami powoływanymi przez strony.

3. Niniejszy artykuł pozostaje bez uszczerbku dla praw i obowiązków wynikających z art. 267 TFUE".

[6] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 listopada 2014 r. (Dz.U. 2014, L 349, s. 1).

III. Stan faktyczny i wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

13. W postępowaniu głównym toczy się spór pomiędzy Macedonian Thrace Brewery SA (zwaną dalej „MTB") z jednej strony a Athenian Brewery SA (zwaną dalej „AB") i jej spółką dominującą wyższego (trzeciego) rzędu Heineken NV (zwaną dalej „Heinekenem") z drugiej strony. Heineken ma siedzibę w Niderlandach, natomiast AB w Grecji. Niemniej jednak MTB chce pociągnąć zarówno AB, jak i Heinekena do odpowiedzialności solidarnej przed sądami niderlandzkimi za szkody, które, jak twierdzi, poniosła w wyniku naruszenia przez AB między innymi art. 102 TFUE na greckim rynku piwa.

14. MTB to mający siedzibę w Grecji browar, działający na greckim rynku piwa. AB jest częścią grupy Heineken i działa również w Grecji. Chociaż Heineken określa strategię i cele grupy Heineken, sam nie prowadzi żadnej działalności operacyjnej w Grecji. W okresie, którego dotyczy niniejsze postępowanie, Heineken pośrednio posiadał około 98,8 % udziałów w kapitale AB.

15. W decyzji z dnia 19 września 2014 r. grecki organ ochrony konkurencji orzekł, że w okresie od września 1998 r. do dnia 14 września 2014 r. AB nadużywała swojej pozycji dominującej na greckim rynku piwa i że nadużycie to należy potraktować jako jednolite i ciągłe naruszenie art. 102 TFUE oraz art. 2 greckiej ustawy o konkurencji.

16. MTB zwróciła się do greckiego organu ochrony konkurencji o objęcie Heinekena dochodzeniem. W swojej decyzji grecki organ ochrony konkurencji stwierdził jednak, że nie widzi ku temu powodów. Stwierdził między innymi, że nie wykazano bezpośredniego udziału Heinekena w stwierdzonych naruszeniach, ani też nie istnieją żadne szczególne okoliczności, które nieuchronnie prowadziłyby do założenia, że Heineken wywierał decydujący wpływ na AB. Urząd ten nie wypowiedział się na temat domniemania kontroli.

17. MTB wniosła do Rechtbank Amsterdam (sądu rejonowego w Amsterdamie, Niderlandy) o stwierdzenie, że Heineken i AB ponoszą odpowiedzialność solidarną za powyższe naruszenie prawa konkurencji na greckim rynku piwa oraz że tym samym są one solidarnie zobowiązane do naprawienia całości szkody poniesionej przez MTB w wyniku tego naruszenia. Spółki Heineken i AB wniosły tytułem incydentalnym o stwierdzenie przez Rechtbank Amsterdam (sąd rejonowy w Amsterdamie), iż nie jest on sądem właściwym do rozpoznania powództwa przeciwko AB. Rechtbank Amsterdam (sąd rejonowy w Amsterdamie) uznał ten wniosek i stwierdził swoją niewłaściwość w odniesieniu do powództwa przeciwko AB.

18. W postępowaniu odwoławczym Gerechtshof Amsterdam (sąd apelacyjny w Amsterdamie, Niderlandy) uchylił wyrok Rechtbank Amsterdam (sądu rejonowego w Amsterdamie) oraz oddalił wniosek incydentalny o stwierdzenie braku właściwości sądu. Heineken i AB następnie wniosły od tego wyroku skargę kasacyjną do sądu odsyłającego, Hoge Raad der Nederlanden (sądu najwyższego Niderlandów).

19. Hoge Raad (sąd najwyższy) zawiesił postępowanie i zwrócił się do Trybunału w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE z następującymi dwoma pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy w przypadku takim, jak ten rozpatrywany w niniejszym postępowaniu, sąd właściwy dla siedziby spółki dominującej, dokonując oceny swojej jurysdykcji na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia w odniesieniu do mającej siedzibę w innym państwie członkowskim spółki zależnej, musi w świetle określonego w tym przepisie wymogu istnienia ścisłej więzi

przyjąć za punkt wyjścia do rozważań uznane w zakresie materialnego prawa konkurencji domniemanie decydującego wpływu spółki dominującej na będącą przedmiotem postępowania działalność gospodarczą spółki zależnej?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: jakie znaczenie należy w tym względzie nadać kryterium sformułowanemu w wyrokach [Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) oraz Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449)]? Czy w takim przypadku – w razie zakwestionowania decydującego wpływu spółki dominującej na działalność gospodarczą spółki zależnej – do przyjęcia jurysdykcji na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia w odniesieniu do przedmiotowej spółki zależnej wystarczy, by nie można było z góry wykluczyć, że taki decydujący wpływ istniał?".

IV. Ocena prawna

20. Sąd odsyłający zastanawia się, czy ustalanie jurysdykcji międzynarodowej na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia powinno opierać się na uznanym w prawie konkurencji domniemaniu kontroli, omówionym w punkcie 4 niniejszej opinii, zgodnie z którym domniemywa się w sposób wzruszalny, że spółka dominująca wywiera decydujący wpływ na działalność gospodarczą spółki zależnej, jeżeli posiada (prawie) 100 % udziałów w kapitale tej spółki zależnej. W razie odpowiedzi twierdzącej sąd chciałby również wiedzieć, jaki standard kontroli ma zastosowanie, jeśli strona pozwana zaprzecza istnieniu decydującego wpływu spółki dominującej na działalność gospodarczą spółki zależnej.

21. Kwestie te pojawiają się w kontekście postępowania głównego, ponieważ jedynie Heineken, który ma siedzibę w Niderlandach, ma jurysdykcję ogólną przed sądami niderlandzkimi na podstawie art. 4 ust. 1 rozporządzenia Bruksela Ia, ale nie AB, która ma siedzibę w Grecji. AB może jednak zostać pozwana wspólnie z Heinekenem w Niderlandach, jeśli między powództwami przeciwko Heinekenowi i AB istnieje „ścisła więź" w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia. Sąd odsyłający zastanawia się zatem, w jakim stopniu domniemanie kontroli, oparte na tym, że Heineken posiada prawie 100 % udziałów w kapitale AB, może być wykorzystane do ustalenia takiej ścisłej więzi.

22. Zasadniczo chodzi zatem o to, czy i w jakim zakresie domniemanie kontroli powinno być brane pod uwagę przy ustalaniu jurysdykcji międzynarodowej oraz w jakim zakresie należy zbadać, czy domniemanie to zostało obalone (zob. B i C poniżej).

23. Aby móc przeanalizować możliwy wpływ domniemania kontroli na wykładnię art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia, należy najpierw pokrótce wyjaśnić jego znaczenie i cel, a także funkcję w unijnym prawie konkurencji (zob. A).

A. Definicja przedsiębiorstwa, „jednostka gospodarcza” i wzruszalne domniemanie kontroli na podstawie art. 101 i 102 TFUE

24. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem termin „przedsiębiorstwo”, tj. osoba sprawcy naruszenia w art. 101 i 102 TFUE, odnosi się do „jednostki gospodarczej”, która może składać się z kilku osób fizycznych lub prawnych [7].

25. Jeżeli taka jednostka gospodarcza narusza reguły konkurencji Unii, to zgodnie z zasadą odpowiedzialności osobistej musi ona odpowiedzieć za to naruszenie [8]. Takie naruszenie należy jednak przypisać osobie, na którą można nakładać grzywny lub którą można pozwać o odszkodowanie. W związku z tym stosowanie pojęcia „przedsiębiorstwa” lub też pojęcia „jednostki gospodarczej” może prowadzić do powstania odpowiedzialności solidarnej między osobami fizycznymi lub prawnymi, tworzącymi daną jednostkę gospodarczą w chwili popełnienia naruszenia [9].

26. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału osoby odrębne pod względem prawnym, zorganizowane w formie grupy, tworzą jedno i to samo przedsiębiorstwo, gdy nie określają one samodzielnie swojego zachowania na rynku właściwym, lecz z uwagi w szczególności na powiązania gospodarcze, organizacyjne i prawne, które wiążą je ze spółką dominującą, podlegają one skutkom rzeczywistego wywierania przez tę spółkę kierowniczą decydującego wpływu [10].

27. Domniemanie kontroli określone w punkcie 4 niniejszej opinii dotyczy przypadku, w którym domniemywa się (wzruszalnie), że spółka dominująca, która *bezpośrednio* lub *pośrednio* posiada (prawie) cały kapitał spółki zależnej, rzeczywiście wywiera na nią wpływ [11]. Domniemanie to ma zatem zastosowanie nie tylko w bezpośrednim związku między spółką dominującą a spółką zależną, ale także, jak w niniejszej sprawie, w pośrednim związku między spółką dominującą wyższego (trzeciego) rzędu oraz spółką zależną niższego (trzeciego) rzędu [12]. Dlatego w dalszej części będę się odnosić tylko do spółki dominującej i spółki zależnej.

28. Jak słusznie argumentowała Komisja, to domniemanie kontroli musi mieć zastosowanie, zgodnie z orzecznictwem, nie tylko do egzekwowania unijnych reguł konkurencji przez Komisję i organy państw członkowskich (*public enforcement*), ale także do powództw o odszkodowanie z tytułu naruszenia tych reguł (*private enforcement*). Obie kwestie stanowią integralną część systemu egzekwowania unijnych reguł konkurencji [13]. Pojęcie „przedsiębiorstwa” w art. 101 i 102 TFUE musi być w tym względzie interpretowane jednolicie [14]. Nic innego nie może mieć zastosowania do domniemania kontroli, które zostało opracowane przez orzecznictwo w kontekście pojęcia przedsiębiorstwa.

7 Zobacz wyroki: z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 105); z dnia 27 kwietnia 2017 r., Akzo Nobeli in./Komisja (C-516/15 P, EU:C:2017:314, pkt 48); z dnia 10 września 2009 r., Akzo Nobeli in./Komisja (C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 55).

8 Wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 106 i przytoczone tam orzecznictwo).

9 Podobnie wyroki: z dnia 6 października 2021 r., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 44 i nast.); z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 107).

10 Zobacz wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 108 i przytoczone tam orzecznictwo).

11 Wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 109, 110 i przytoczone tam orzecznictwo).

12 Zobacz podobnie wyrok z dnia 20 stycznia 2011 r., General Química i in./Komisja (C-90/09 P, EU:C:2011:21, pkt 86 i nast.).

13 Zobacz wyroki: z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in. (C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 45); z dnia 6 października 2021 r., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 37).

14 Zobacz wyroki: z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in. (C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 47); z dnia 6 października 2021 r., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 38); podobnie także opinia rzecznika generalnego N. Emiliou w sprawie MOL (C-425/22, EU:C:2024:131, pkt 65).

29. Spółka dominująca może jednak obalić domniemanie kontroli, udowadniając, że nie wydawała żadnych instrukcji spółce zależnej podczas naruszenia i nie była bezpośrednio ani pośrednio zaangażowana w decyzje spółki zależnej dotyczące przedmiotowej działalności gospodarczej [15].

30. Jeśli natomiast domniemanie kontroli nie ma zastosowania, organ ochrony konkurencji lub powód muszą udowodnić, że spółka dominująca rzeczywiście wywierała decydujący wpływ na działalność gospodarczą spółki zależnej w czasie naruszenia, w szczególności poprzez wydawanie instrukcji [16].

31. Domniemanie to odwraca zatem ciężar dowodu na korzyść strony poszkodowanej ubiegającej się o odszkodowanie i na niekorzyść pozwanej spółki dominującej [17]. Upraszcza ono dochodzenie praw przez stronę poszkodowaną, a jednocześnie zwiększa egzekwowalność unijnych reguł konkurencji. Powództwa o odszkodowanie przyczyniają się bowiem również do zniechęcania przedsiębiorstw do zachowań antykonkurencyjnych, a tym samym do utrzymania skutecznej konkurencji w Unii [18].

32. Zbadam teraz, czy i w jakim zakresie domniemanie kontroli ma znaczenie dla wykładni art. 8 rozporządzenia Bruksela Ia (pierwsze pytanie prejudycjalne).

B. W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego: Wpływ domniemania kontroli na stosowanie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia

1. Pojęcie „ścisłej więzi” w art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia

33. Artykuł 8 rozporządzenia Bruksela Ia przewiduje – w uzupełnieniu ogólnej jurysdykcji sądów państwa członkowskiego miejsca zamieszkania pozwanego (art. 4 ust. 1 rozporządzenia Bruksela Ia) – szczególną jurysdykcję opartą na powiązania spraw.

34. Zgodnie z art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może, jeżeli pozywa się łącznie kilka osób, zostać pozwana przed sąd miejsca, w którym ma miejsce zamieszkania jeden z pozwanych, tzw. pozwany „zakotwiczający jurysdykcję”. Ma to jednak zastosowanie tylko wtedy, gdy istnieje tak „ścisła więź” między sprawami, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie. Ma to na celu uniknięcie wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń.

[15] Podobnie wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 112). W przedmiocie wzruszalności domniemania zob. także wcześniejszy wyrok z dnia 8 maja 2013 r., Eni/Komisja (C-508/11 P, EU:C:2013:289, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).

[16] Wyrok z dnia 25 marca 2021 r., Deutsche Telekom/Komisja (C-152/19 P, EU:C:2021:238, pkt 74 i nast.).

[17] Zobacz podobnie wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in. (C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 114, 123).

[18] Zobacz podobnie wyrok z dnia 6 października 2021 r., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 35, 36 i przytoczone tam orzecznictwo).

35. Warunki, w których taka ścisła więź może istnieć, muszą zostać określone z uwzględnieniem systemu i celów przepisów rozporządzenia Bruksela Ia [19]. To, czy taki związek istnieje między różnymi powództwami w konkretnej sprawie, musi następnie zostać ocenione przez sąd krajowy [20].

36. Poniżej wykażę najpierw, że istnieje ścisła więź między powództwami, jeżeli spółka dominująca i spółka zależna są solidarnie odpowiedzialne za naruszenie (zob. pkt 2). Następnie wyjaśnię, dlaczego taka ścisła więź regularnie istnieje, nawet jeśli początkowo stosuje się tylko domniemanie kontroli, tj. jeśli spółka dominująca bezpośrednio lub pośrednio posiada (prawie) cały kapitał spółki zależnej, przy czym wcale nie zostało jeszcze ostatecznie rozstrzygnięte, czy obie są solidarnie odpowiedzialne lub czy domniemanie kontroli może zostać obalone (zob. pkt 3).

2. Odpowiedzialność solidarna spółki dominującej i spółki zależnej jako przypadek zastosowania art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia

37. Zgodnie z motywami 16 i 21 celem art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia jest wspieranie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, unikanie tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, a tym samym zapobieganie wydawaniu niezgodnych ze sobą orzeczeń w odrębnych postępowaniach [21].

38. Jednak samo ryzyko rozbieżności w rozstrzygnięciu sporów nie jest do tego wystarczające. Rozbieżności te muszą również występować w odniesieniu do tego samego stanu faktycznego i prawnego [22].

39. W związku z tym art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia ma zastosowanie do wielu pozwanych, w przypadku gdy różne przedsiębiorstwa uczestniczyły w stwierdzonym w decyzji Komisji pojedynczym i ciągłym naruszeniu art. 101 TFUE w różnych miejscach i w różnym czasie i są pozwane solidarnie o odszkodowanie. W tych okolicznościach stan faktyczny i prawny jest taki sam, więc wszystkie zainteresowane spółki mogą zostać pozwane w siedzibie pozwanego zakotwiczającego jurysdykcję [23].

40. A fortiori, ten sam stan faktyczny i prawny ma miejsce, jeśli zarówno spółka dominująca, jak i spółka zależna są solidarnie odpowiedzialne [24] za naruszenie art. 102 TFUE, ponieważ tworzą one jednostkę gospodarczą, tj. jedno i to samo „przedsiębiorstwo". Również w tym przypadku występuje bowiem jednolita sytuacja faktyczna, a mianowicie naruszenie popełnione przez spółkę

[19] Zobacz podobnie w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) (zwanego dalej „rozporządzeniem Bruksela I") wyrok z dnia 13 lipca 2006 r., Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, pkt 29, 30); zob. również w odniesieniu do art. 6 pkt 1 konwencji brukselskiej z 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32) (zwanej dalej „konwencją brukselską") wyrok z dnia 27 września 1988 r., Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, pkt 10).

[20] Zobacz podobnie w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 12 lipca 2012 r., Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).

[21] Wyrok z dnia 7 września 2023 r., Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, pkt 34). Zobacz w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 12 lipca 2012 r., Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo).

[22] Podobnie wyrok z dnia 7 września 2023 r., Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, pkt 28). Zobacz w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 27 września 2017 r., Nintendo (C-24/16 i C-25/16, EU:C:2017:724, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).

[23] Zobacz w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 21 maja 2015 r., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, pkt 21, 33).

[24] Raport Jenarda przedstawia odpowiedzialność solidarną jako typowy przykład istnienia związku między roszczeniami wobec poszczególnych pozwanych, zob. raport P. Jenarda w sprawie Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 1, 26).

zależną, które przypisuje się spółce dominującej (w szczególności na mocy domniemania kontroli), tak jakby sama je popełniła. Powództwa przeciwko spółce dominującej i spółce zależnej opierają się zatem na tych samych faktach skutkujących powstaniem odpowiedzialności. Ponieważ oba powództwa dotyczą tego samego naruszenia art. 102 TFUE, sytuacja prawna jest również taka sama w odniesieniu do faktów skutkujących powstaniem odpowiedzialności. Istnieje zatem ryzyko wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń, jeśli różne sądy orzekną o odpowiedzialności spółki dominującej i spółki zależnej.

3. Znaczenie domniemania kontroli dla stosowania art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia

41. Rodzi to jednak pytanie, czy ścisła więź w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia może istnieć, nawet jeśli wspólna odpowiedzialność spółki dominującej i spółki zależnej za naruszenie nie została jeszcze ustalona. Może to mieć miejsce w szczególności w przypadku tzw. powództw typu *stand-alone*, które w przeciwieństwie do powództw typu *follow-on* nie mogą opierać się na (wiążącej) decyzji organu ochrony konkurencji, czy to Komisji (art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003), czy organu krajowego (art. 9 dyrektywy 2014/104). Ponadto wspólna odpowiedzialność spółki dominującej i spółki zależnej może być również niepewna, jeśli istnieje wprawdzie decyzja organu ochrony konkurencji, ale stwierdza ona jedynie naruszenie przez jedną z odnośnych spółek. W związku z tym w niniejszej sprawie wspólna odpowiedzialność AB i Heinekena nie wynika z decyzji greckiego organu ochrony konkurencji, ponieważ organ ten stwierdził jedynie popełnienie naruszenia przez AB, natomiast Heinekena nie objął dochodzeniem. W związku z tym istnieje powództwo typu follow-on tylko w odniesieniu do AB, ale nie przeciwko Heinekenowi.

42. Czy w takich okolicznościach istnieje ścisła więź między powództwami wytoczonymi przeciwko spółce dominującej i spółce zależnej tylko wtedy, gdy decydujący wpływ spółki dominującej jest bezsporny lub udowodniony na etapie sprawdzania jurysdykcji na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia? Czy też przepis ten ma zastosowanie również wtedy, gdy decydujący wpływ nie został udowodniony, ale jest (wzruszalnie) domniemywany na podstawie domniemania kontroli, ponieważ spółka dominująca bezpośrednio lub pośrednio posiada prawie cały kapitał spółki zależnej? I odwrotnie, czy należy zanegować istnienie ścisłej więzi w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia, jeżeli spółka dominująca przedstawi elementy w celu obalenia domniemania kontroli?

43. Poniżej wyjaśnię, dlaczego, moim zdaniem, leżąca u podstaw domniemania kontroli okoliczność, że spółka dominująca posiada (prawie) cały kapitał spółki zależnej, jest tak istotną poszlaką na istnienie ścisłej więzi między powództwami wytoczonymi przeciwko spółce dominującej i spółce zależnej w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia, że co do zasady nie są wymagane żadne dodatkowe poszlaki w celu potwierdzenia tej ścisłej więzi [zob. pkt a)]. Taka wykładnia nie narusza wymogu przewidywalności sądu posiadającego jurysdykcję międzynarodową [zob. pkt b)]. Ponadto zapewnia ona praktyczną skuteczność art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia bez narażania powoda na zarzut zachowania o znamionach nadużycia [zob. pkt c)].

a) Posiadanie (prawie) wszystkich udziałów w kapitale jako istotna poszlaka istnienia ścisłej więzi

44. Rozporządzenie Bruksela Ia nie reguluje wyraźnie zakresu obowiązków kontrolnych sądów krajowych w ramach sprawdzania ich międzynarodowej jurysdykcji [25]. Jest to aspekt krajowego prawa procesowego, który nie został zharmonizowany przez rozporządzenie Bruksela Ia [26]. Stosowanie odpowiednich przepisów krajowych nie może jednak zagrażać skuteczności tego rozporządzenia [27].

45. W tym względzie Trybunał słusznie orzekł, że cel pewności prawa wymaga, by sąd krajowy, do którego wniesiono pozew, mógł łatwo wypowiedzieć się co do własnej jurysdykcji, nie będąc zmuszonym do rozpoznawania sprawy co do istoty [28]. Na tym etapie sąd rozpoznający sprawę nie dokonuje oceny ani dopuszczalności, ani zasadności powództwa, ale jedynie ustala łączniki z państwem sądu uzasadniające jego jurysdykcję na mocy tego przepisu [29]. Krajowe przepisy proceduralne muszą jednak umożliwiać sądowi odsyłającemu
ustalenie swojej jurysdykcji międzynarodowej w świetle wszystkich dostępnych mu informacji, w tym ewentualnie zastrzeżeń ze strony pozwanego [30].

46. Okoliczność, że spółka dominująca posiada prawie cały kapitał spółki zależnej, tak że ma zastosowanie domniemanie kontroli, jest istotną poszlaką wskazującą na istnienie ścisłej więzi między powództwami wytoczonymi przeciwko tym spółkom w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia.

47. W takim przypadku istnieje bowiem wysokie prawdopodobieństwo solidarnej odpowiedzialności spółki dominującej i spółki zależnej za naruszenie popełnione przez tę ostatnią. Domniemanie kontroli opiera się bowiem na założeniu, że spółka dominująca wywiera decydujący wpływ na działalność gospodarczą spółki zależnej, jeżeli spółka dominująca posiada prawie wszystkie udziały w kapitale spółki zależnej [31]. W tym względzie, jak pokazuje wieloletnie orzecznictwo od czasu wyroku Akzo Nobel [32], spółce dominującej jest również dość trudno przedstawić dowody przeciwne wymagane do obalenia domniemania [33].

48. W związku z tym sąd w celu ustalenia istnienia ścisłej więzi w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia nie musi badać faktów i dowodów przedstawionych przez spółkę dominującą w celu obalenia domniemania kontroli. Nie musi również badać, czy ta spółka rzeczywiście wywarła decydujący wpływ na spółkę zależną. Jest to raczej istotne dopiero na etapie badania zasadności powództwa.

[25] Zobacz analogicznie w odniesieniu do rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 10 marca 2016 r., Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

[26] Zobacz analogicznie w odniesieniu do rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 60).

[27] Zobacz analogicznie w odniesieniu do rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 10 marca 2016 r., Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

[28] Wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).

[29] Zobacz podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2016 r., Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).

[30] Zobacz podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2016 r., Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, pkt 45, 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

[31] Zobacz podobnie wyrok z dnia 27 stycznia 2021 r., The Goldman Sachs Group/Komisja (C-595/18 P, EU:C:2021:73, pkt 32, 35).

[32] Wyrok z dnia 10 września 2009 r., Akzo Nobeli in./Komisja (C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 54 i nast.).

[33] Zobacz wyroki: z dnia 29 września 2011 r., Arkema/Komisja (C-520/09 P, EU:C:2011:619, pkt 37 i nast.); z dnia 8 maja 2013 r., Eni/Komisja (C-508/11 P, EU:C:2013:289, pkt 68).

49. Domniemania kontroli jako takiego nie można zatem stosować w niezmienionej formie na etapie badania jurysdykcji. Norma jurysdykcyjna zawarta w art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia nie wymaga bowiem, aby spółka dominująca wywierała decydujący wpływ na spółkę zależną, a jedynie zakłada ścisłą więź między powództwami. Dopiero w ramach badania zasadności powództwa należy udowodnić decydujący wpływ spółki dominującej na działalność gospodarczą spółki zależnej w celu ustalenia odpowiedzialności spółki dominującej, tak więc tylko tam wchodzi w grę domniemanie kontroli jako takie i spowodowane przez nią odwrócenie ciężaru dowodu.

50. Okoliczność, że spółka dominująca posiada prawie wszystkie udziały w kapitale spółki zależnej oznacza, z jednej strony – co do istoty – że zakłada się decydujący wpływ spółki dominującej, a z drugiej strony – z punktu widzenia jurysdykcji – że istnieje ścisła więź między powództwami wniesionymi przeciwko spółce dominującej i spółce zależnej.

51. W związku z tym nie jest również skuteczny zarzut, że domniemanie kontroli jest niewzruszalne w ramach sprawdzania jurysdykcji, jeżeli miałoby ono być wykorzystywane do uzasadnienia istnienia ścisłej więzi w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia. W kwestii jurysdykcji badane jest bowiem inne kryterium. To, czy decydujący wpływ rzeczywiście istnieje, nie musi być rozstrzygane w ramach sprawdzania jurysdykcji.

b) Przewidywalność sądu posiadającego jurysdykcję międzynarodową

52. Wykładnia ta jest zgodna z zasadą pewności prawa. Wymaga ona interpretacji szczególnych przepisów jurysdykcyjnych w taki sposób, aby normalnie poinformowany pozwany mógł racjonalnie przewidzieć, przed który sąd, poza sądem państwa jego miejsca zamieszkania, może zostać pozwany [34]. Ponadto, ze względu na pewność prawa, sąd krajowy, do którego wniesiono pozew, musi mieć możliwość łatwo wypowiedzieć się co do własnej jurysdykcji, nie będąc zmuszonym do rozpoznawania sprawy co do istoty [35].

53. Nie prowadzi do nieprzewidywalności jurysdykcji, jeżeli w przypadku takim jak niniejszy uzna się za wystarczającą dla wykazania ścisłej więzi wymaganej w art. 8 pkt 1 rozporządzenie Bruksela Ia okoliczność, że spółka dominująca bezpośrednio lub pośrednio posiada (prawie) cały kapitał spółki zależnej. Jest to bowiem dla pozwanych spółek (dominującej i zależnej) jasne, proste kryterium, które może być łatwo zweryfikowane zarówno przez nie, jak i przez sąd, do którego wniesiono pozew.

54. Byłoby inaczej, gdyby w celu ustalenia jurysdykcji decydujący wpływ spółki dominującej na działalność gospodarczą spółki zależnej musiał zostać udowodniony. Wymagałoby to już na tym etapie postępowania kompleksowego i niekiedy złożonego sprawdzenia oraz oceny faktów i dowodów, których wynik nie byłby w wysokim stopniu przewidywalny dla stron w rozumieniu motywu 15 rozporządzenia Bruksela Ia. Byłoby to ze szkodą dla poszkodowanego powoda, który ponosi ryzyko odrzucenia powództwa jako niedopuszczalnego.

[34] Zobacz w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 13 lipca 2006 r., Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, pkt 24, 25).

[35] Wyroki: z dnia 3 lipca 1997 r., Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, pkt 27); z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 61).

55. Moim zdaniem dla wystarczającej przewidywalności nie jest również konieczne, aby wiążąca decyzja Komisji ustanowiła wcześniej solidarną odpowiedzialność spółki dominującej i spółki zależnej za ewentualnie nałożone grzywny. To, czy przepis dotyczący jurysdykcji ma zastosowanie w kontekście *private enforcement*, co ułatwia dochodzenie praw przez poszkodowaną stronę, nie może zależeć od tego, czy Komisja podjęła wcześniej działania.

56. Ponadto właśnie w przypadku, w którym nie ustalono jeszcze wskutek decyzji Komisji naruszenia w sposób wiążący dla wszystkich państw członkowskich zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003, istnieje ryzyko wydania sprzecznych decyzji, jeżeli różne sądy orzekają w sprawie roszczeń odszkodowawczych przeciwko spółce dominującej i spółce zależnej. Jeżeli, tak jak w niniejszej sprawie, krajowy organ ochrony konkurencji zdecydował wcześniej o istnieniu odpowiedzialności (przynajmniej w odniesieniu do spółki zależnej), decyzja ta jest wiążąca jedynie dla sądów danego państwa członkowskiego zgodnie z art. 9 ust. 1 dyrektywy 2014/104, podczas gdy sądy innych państw członkowskich, takie jak sądy niderlandzkie w niniejszej sprawie, muszą wziąć to pod uwagę jedynie jako dowód prima facie (art. 9 ust. 2 dyrektywy 2014/104).

57. W tym względzie istnieje więc ryzyko wydania sprzecznych decyzji, jeżeli różne sądy państw członkowskich miałyby rozpatrywać powództwa wniesione przeciwko spółce dominującej i spółce zależnej, zarówno w odniesieniu do kwestii początkowej, czy w ogóle doszło do naruszenia, jak i w odniesieniu do późniejszych kwestii przypisania i zakresu odpowiedzialności.

c) Brak nadużycia lub obejścia jurysdykcji

58. Powyższa wykładnia art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia pozwala na sprawdzenie jurysdykcji w prosty sposób. Ułatwia to również stronie poszkodowanej dochodzenie jej roszczeń odszkodowawczych w sądzie, właśnie dlatego, że na płaszczyźnie merytorycznej jest prawdopodobne ze względu na domniemanie kontroli, że spółka dominująca i spółka zależna są odpowiedzialne solidarnie.

59. Nadużycie pozycji przez powoda lub obejście jurysdykcji można by rozważać tylko w razie, gdyby powództwo przeciwko pozwanemu zakotwiczającemu jurysdykcję było oczywiście niedopuszczalne lub bezpodstawne, a zatem mogło służyć jedynie wyłączeniu drugiego pozwanego spod jurysdykcji sądów jego miejsca zamieszkania [36]. W przypadku ścisłej więzi w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia stwierdzenie takiego obejścia może być rozważane tylko w wyjątkowych przypadkach, a mianowicie jedynie w razie zidentyfikowania okoliczności pozwalających na sformułowanie wniosku, iż powód w sposób sztuczny spełnił przesłanki stosowania tego przepisu, względnie utrzymuje stan ich spełnienia [37]. Nie jest w tym celu wystarczające, by powództwo przeciwko pozwanemu zakotwiczającemu jurysdykcję (ewentualnie) wydawało się bezzasadne. Musi ono być raczej oczywiście bezpodstawne lub spreparowane albo pozbawione rzeczywistego interesu prawnego dla powoda [38]. Byłoby to możliwe, jeśli pomimo domniemania kontroli w sposób oczywisty ze względu na okoliczności

[36] Zobacz analogicznie w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 21 maja 2015 r., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, ECLI:EU:C:2015:335, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo); w odniesieniu do art. 6 pkt 1 konwencji brukselskiej wyrok z dnia 27 września 1988 r., Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, pkt 9).

[37] Zobacz analogicznie w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I wyrok z dnia 21 maja 2015 r., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, pkt 29).

[38] Zobacz w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I opinia rzecznika generalnego P. Mengozziego w sprawie Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302), pkt 66).

konkretnego przypadku brak jest decydującego wpływu spółki dominującej na spółkę zależną, a zatem wspólna odpowiedzialność spółki dominującej jest wykluczona od samego początku. Ma to raczej zastosowanie tylko w rzadkich, wyjątkowych przypadkach.

60. Jeżeli poszkodowany pozwie również grecką spółkę zależną w siedzibie niderlandzkiej spółki dominującej, tym samym wyłączając tę pierwszą spod jurysdykcji sądów greckich, nie stanowi to takiego obejścia. Jeżeli pozwani mają miejsce zamieszkania w różnych państwach członkowskich, art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia umożliwia powodowi wybór jurysdykcji, w której wytoczy powództwo [39]. Ta możliwość wyboru oznacza, że powód może skoncentrować spór prawny w sądzie, który najlepiej odpowiada jego interesom [40].

61. W związku z tym nie ma również znaczenia, czy istnieje ściślejszy związek z inną jurysdykcją, na przykład dlatego, że naruszenie miało miejsce wyłącznie na greckim rynku piwa i jako jego sprawca w decyzji greckiego organu ochrony konkurencji wymieniona jest tylko grecka spółka zależna. Przepisy jurysdykcyjne zasadniczo [41] nie wymagają bowiem *najściślejszego* związku, ale jedynie *ścisłego* związku, który w niniejszej sprawie jest już zagwarantowany przez kryterium „ścisłej więzi" w art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia. Potwierdza to motyw 16 rozporządzenia Bruksela Ia, zgodnie z którym jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać *uzupełniona* jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym.

C. W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego

62. W drugim pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy jeżeli spółka dominująca zaprzecza, że wywierała decydujący wpływ na działalność gospodarczą spółki zależnej, do przyjęcia jurysdykcji na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia w odniesieniu do spółki zależnej wystarczy, że nie można z góry wykluczyć istnienia takiego wpływu.

63. Z moich wyjaśnień w punktach 48 i nast. niniejszej opinii wynika już, że na drugie pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć twierdząco, jeżeli – tak jak w tym przypadku – spełnione są warunki domniemania kontroli: Jest to szczególnie istotna poszlaka do przyjęcia „ścisłej więzi" ustanawiającej jurysdykcję w rozumieniu art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia i może zostać podważona tylko w wyjątkowych przypadkach.

[39] Zobacz podobnie w odniesieniu do art. 6 rozporządzenia Bruksela I opinia rzecznika generalnego P. Mengozziego w sprawie Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, pkt 52); a także opinia rzecznika generalnego Jääskinena w sprawie CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, pkt 89).

[40] Zobacz podobnie w odniesieniu do art. 6 rozporządzenia Bruksela I opinia rzecznika generalnego P. Mengozziego w sprawie Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, pkt 52); a także opinia rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawie CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, pkt 89).

[41] Wyjątek od tej zasady dotyczy tylko wyłącznych podstaw jurysdykcji. Takie podstawy nie są jednak przedmiotem rozważań w niniejszej sprawie.

V. Wniosek

64. W związku z powyższym proponuję, aby Trybunał udzielił następującej łącznej odpowiedzi na oba pytania prejudycjalne postawione przez Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów):

W ramach powództw o odszkodowanie opartych na naruszeniu unijnego prawa konkurencji sąd miejsca siedziby spółki dominującej, badając swoją jurysdykcję na podstawie art. 8 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia w odniesieniu do spółki zależnej z siedzibą w innym państwie członkowskim, musi uznać okoliczność, że spółka dominująca posiada bezpośrednio lub pośrednio (prawie) cały kapitał spółki zależnej, za istotną poszlakę istnienia ścisłej więzi między powództwami wytoczonymi przeciwko tym spółkom. W związku z tym z reguły nie są wymagane żadne dodatkowe poszlaki w celu potwierdzenia istnienia takiej ścisłej więzi.